

УДК 02:08(050):004.7

Світлана Горова,

наук. співроб. Фонду Президентів України НБУВ,
канд. наук із соціальних комунікацій

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕРІОДИЧНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглядається значення періодичних електронних видань у розкритті фондів сучасної бібліотеки. Бібліотечні електронні ЗМІ при використанні вже наявних їхніх можливостей і тих, що з'являться у процесі їх розвитку, стають ефективним інструментом орієнтації у дедалі зростаючих обсягах інформації, сприяють зростанню значення бібліотечних установ у процесі суспільної інформатизації.

Ключові слова: періодичні електронні видання, бібліотечні електронні ЗМІ, інформаційний простір, інформаційна діяльність бібліотеки, електронні інформаційні технології.

Як показує наявний уже практичний досвід Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, а також інших провідних бібліотечних установ України, періодичні електронні видання в структурі інформаційно-аналітичної діяльності цих установ сприяють задоволенню об'єктивних потреб користувачів у використанні вітчизняних інформаційних ресурсів, розміщених у фондах бібліотек, а також масивів інтернет-інформації.

Періодичні електронні видання бібліотек можуть бути інструментом реалізації важливої суспільної функції: представлення національних інформаційних ресурсів у глобальному інформаційному просторі, сприяння процесу входження бібліотечних та інших інформаційних структур у сферу міжнародної торгівлі інформацією, а також активізації рекламної діяльності на міжнародних ринках інформації.

Зважаючи на характерні особливості періодичних електронних видань, що дають можливість для осмисленого системного аналізу інформаційних масивів, з яких відбувається комплектування фондів, наявності інформаційних ресурсів, необхідних сучасному користувачеві у фондах бібліотеки, аналізу процесів оновлення національних суверенних

ресурсів і їх суспільного використання, і, нарешті, виявлення потенційної затребуваності громадян України в інформаційному забезпеченні, можна стверджувати, що такі видання мають ефективно сприяти осмисленню всього інформаційного процесу в Україні.

При перетворенні методики використання таких видань із спорадично використовуваних окремими бібліотечними установами в об'єднану систему їх використання в масштабах усієї бібліотечної системи, вони можуть у сукупності давати повне уявлення як про сучасне вітчизняне інфотворення, переведення в сучасний формат вітчизняних інформаційних ресурсів, так і про ефективність відбору необхідних ресурсів із глобального інформаційного простору.

Організація даного процесу буде надзвичайно корисною з огляду на необхідність реалізації Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» [1]. Система періодичних електронних видань може стати корисною для реалізації даного проекту в кількох аспектах:

- для осмислення процесу формування фондів загальноукраїнської електронної бібліотеки;
- для ознайомлення всіх категорій користувачів зі змістом інформації, що буде закомплектована у фондах, зі змістом не реферативним, а на рівні представлених у матеріалах ідей, прогнозів, гіпотез, пропозицій – що необхідно для оперативного використання інформаційної продукції;
- для скоординованого, такого, що відповідає інтересам національної інформаційної політики, представлення ресурсу «Бібліотека-XXI» в глобальному інформаційному просторі.

Розвиток вітчизняного інформаційного простору в умовах глобалізації залежить від цілого ряду внутрішніх і зовнішніх факторів, пов'язаних, у свою чергу, з усіма іншими характерними особливостями життя суспільства. Дана обставина має бути врахована бібліотечними працівниками при розвитку системи періодичних електронних видань. У своїй сукупності вони мають впливати на якість формування та ступінь усвідомлення всіма категоріями користувачів основних цілей і завдань суспільного розвитку. Характер цього впливу у виданнях бібліотечних установ відмінний від впливу інших ЗМІ, оскільки бібліотечні ЗМІ здійснюють свій вплив, опираючись на конкретну інформаційну базу, на фонди, у яких сконцентровано позитивний досвід і напрацювання багатьох поколінь українського народу. Бібліотечні періодичні електронні видання мають зосереджуватись на основних питаннях суспільного розвитку, пов'язаних із ходом демократизації українського суспільства,

удосконаленням управлінської діяльності, висвітленням техніко-технологічного, освітнього розвитку, організації суспільних стимулів для ефективного використання наявних і створення нових суспільних ресурсів, сприяння процесу забезпечення організованого виходу системи бібліотечних установ України на рівень міжнародних інформаційних обмінів, включенням української бібліотечної системи у співпрацю на паритетних засадах з міжнародними бібліотечними об'єднаннями та іншими об'єднаннями, що концентрують інформаційні ресурси суспільства.

Періодичні електронні видання за умови організованого їх використання можуть відчутно сприяти активізації процесів, пов'язаних з виробництвом вітчизняної інформації. У цьому виробництві найбільш ефективним, найбільш суспільно значущим сегментом є продукування наукової інформації, інформації, пов'язаної з вирішенням науково-прикладних завдань суспільства, тієї, що має забезпечувати його інноваційний розвиток. Останнім часом з'явилося чимало публікацій, пов'язаних із проблемою активізації бібліотечних установ, особливо наукових, у науковому процесі. У них справедливо зауважувалося про необхідність тісних партнерських зв'язків наукових установ з бібліотеками як сучасними інформаційними центрами з аналізу великих масивів інформації і підготовки її до ефективного використання у найзручнішій для користувача формі. Таким чином попередня пошукова робота в дослідженнях може бути перекладена на інформаційних працівників бібліотеки, а наукові працівники зможуть концентруватися на науковій власне роботі. Періодичні електронні видання якраз і зможуть стати для науковців (і в реальному досвіді вже стають [2] орієнтиром у нових інформаційних ресурсах, що відповідають проблематиці досліджень.

Ці видання у своєму стилі, своїми жанрами в межах творчої співдружності з науковими структурами зможуть ефективно інформувати як вітчизняних користувачів, так і зарубіжних, про нові здобутки українських учених.

Такий напрям діяльності сприятиме вирішенню проблеми більш тісного наближення процесу продукування наукової інформації до потреб, пов'язаних з розвитком українського суспільства і необхідністю активного включення його в процес міжнародного співробітництва. Даний аспект діяльності сприятиме дуже необхідному в наш час розвитку прогностичних підходів, пов'язаних із плануванням наукових досліджень, необхідністю постановки в цьому напрямі діяльності завдань на випередження і т. ін.

У зв'язку з актуалізацією в українському суспільстві проблем, пов'язаних з необхідністю наукового аналізу специфіки розвитку

внутрішньосупільних процесів в Україні, пошуку власного, національного шляху в розвитку суспільства, дуже актуалізується роль бібліотечних установ, точніше – їх фондів, як орієнтирів для утвердження національної самобутності на сучасному рівні, синтезу нових характерних особливостей сучасності з національною традицією, що дуже важливо в активізації глобальних впливів. Періодичні електронні видання в реалізації цього завдання можуть бути дуже ефективним засобом орієнтації в системі електронних ресурсів.

Бібліотечні електронні ЗМІ при використанні уже наявних їхніх можливостей і тих, що з'являться в процесі їх розвитку, у цілому можуть стати ефективним інструментом орієнтації у дедалі зростаючих обсягах інформації, в особливостях процесу їх обробки, включаючи застосування комп'ютерних технологій, і формуванню пропозицій для їх використання.

Таким чином, інформаційна діяльність бібліотек сприяє підвищенню ефективності сучасного інформаційного базису, що є основою розвитку, за визначенням академіка О. Онищенко, є стратегічним ресурсом держави [3, с. 15–39; 4, с. 3–8].

Хоча розвиток цього базису і залежить від цілого ряду факторів, у тому числі й суб'єктивних, одним з основоположних і об'єктивних є технічний, технологічний прогрес. Його здобутки розкривають нові можливості у використанні періодичних електронних видань. Причому можливості ці швидко зростають. Ще недавно, п'ять-сім років тому, комп'ютерні пристрої, що є основою розвитку нових інформаційних технологій, були спрямовані на спрощення доступу до інформації насамперед в інтересах установ, організацій, бізнес-структур та ін. Як зазначав Х. Веріан, персональний комп'ютер виявляється особливо затребуваним у тих формах організації, де передбачається порівняно невеликий набір стандартизованих компонентів [5].

Комп'ютерні технології дали змогу піднятися в інформаційних процесах від конкретики до аналізу узагальнюючої інформації [6, с. 455–456; 7], що є предметом аналізу періодичних електронних видань.

В останнє десятиріччя спостерігається також бурхливий розвиток дедалі більш високопродуктивних індивідуальних засобів для користувачів, що допомагають їм включатися в сучасні інформаційні обміни, використовувати ресурси бібліотечних фондів, інших інформаційних центрів, у тому числі й у дистантному режимі [8].

Індивідуальні комп'ютерні системи дають можливість усім своїм користувачам не лише знайомитись із інформаційними ресурсами, не лише

використовувати їх відповідно до своїх потреб, а й включатися в процес творення нової інформації і, що показово, представляти її суспільству.

У зв'язку з досягнутими вже результатами інформатизації українського суспільства, участі дедалі більшої кількості користувачів також і в інфотворенні актуалізується проблема раціонального використання сучасного неконтрольованого процесу неорганізованого інфотворення для орієнтації його в напрямі суспільно значущої інформаційної діяльності [9, с. 52].

Сьогодні робляться спроби вивчення й узагальнення стихійного інфотворення в бібліотечних ЗМІ. Так, у НБУВ у виданні «Громадська думка про правотворення» [10] та в бюлетенях «Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки» [11] аналізуються суспільно значущі тематичні підбірки блогерської інформації, розкриваються можливості використання соціальних мереж у формуванні громадянського суспільства, управлінської діяльності, бізнесу, проблем суспільної безпеки та ін.

Процес дедалі більшого поширення персональної комп'ютерної техніки, різноманітних індивідуальних засобів роботи з інформацією створює умови для об'єднання різноманітних соціально значущих інтересів, самоорганізації нових людських спільностей, що є рушійною силою подальшої структуризації суспільства. Бібліотечні періодичні електронні видання мають можливість, аналізуючи відповідні запити на інформацію, сприяти узагальненню цього суспільного процесу, підтримувати його відповідним інформаційним забезпеченням, інформацією про зміст бібліотечних фондів, що можуть становити інтерес для діяльності нових суспільних об'єднань.

Таким чином, ці видання сприяють тому, що «технологічна революція на інформаційно-комп'ютерній основі у соціально економічному середовищі призводить до того, що ... електронна культура забезпечує загальне залучення і причетність до соціальних просторово-тимчасових структур» [12, с. 277].

Дуже важливою для осмислення складних інформаційних процесів, пов'язаних із застосуванням потужної комп'ютерної техніки, може бути роль періодичних електронних видань у бібліотеках. Їх особлива важливість обумовлюється тим, що їх джерельна база – це власне масиви структурованої інформації в процесі їх еволюції під впливом суспільно корисної обробки. Варто зазначити, що масиви інформації глобального інформаційного простору не йдуть ні в яке порівняння з масивами на інших існуючих носіях у найбільших бібліотеках світу. Суспільної практики оперування такими масивами в історії українського суспільства не існувало. І хоча могутні комп'ютерні системи та їх

об'єднання структурують дану інформацію, в тій чи іншій мірі забезпечують прийнятне її використання, глибинні уявлення про дані процеси ще попереду. Періодичні електронні видання бібліотек можуть відчутно сприяти усвідомленню цих процесів.

Важливим аспектом вирішення даної проблеми є процес формування потужної комп'ютерної інфраструктури на основі GRID та інших перспективних технологій [13, с. 54–113]. Україна сьогодні бере участь у кількох міжнародних проектах цього напрямку науково-прикладної діяльності [14]. І в осмисленні її результатів з точки зору поповнення національних інформаційних ресурсів також можуть прислужитися періодичні електронні видання.

Зазначені вище основні тенденції розвитку інформаційних процесів потребують кваліфікованого осмислення, а значить – потребують спеціалістів високої кваліфікації. Тому ефективність інформаційних процесів прямо пов'язується з ефективністю використання людського фактора як основного в розвитку інформаційної системи суспільства. У наш час відбувається поступова, можливо не зовсім оперативна, адаптація кожної людини до сучасних інформаційних реалій. І в цій адаптації бібліотечні установи як інформаційні центри нового постіндустріального суспільства мають відіграти суттєву роль [15]. Ця роль матеріалізується і в представленні суспільству сучасних технологій використання бібліотечних ресурсів, орієнтації в глобальному інформаційному просторі, і в практичній допомозі в ефективному використанні суспільно значущих інформаційних ресурсів. Вона може збільшити свою дієвість розвитком усіх напрямів інформаційної діяльності й насамперед розвитком періодичних електронних видань. Варто зауважити також, що серед організаційних факторів, що впливають на розвиток циркуляції інформації в соціальних інформаційних комунікаціях, суттєве місце відводиться факторам, пов'язаним з розвитком інформаційних ринків, якісно нового етапу у сфері інформаційних обмінів. Особливістю цього етапу є організація системи інформаційних обмінів з гарантованим використанням інформаційних ресурсів.

Дослідники прогнозують суттєві зміни в структуруванні інформації відповідно до запитів ринку, удосконалення маркетингової діяльності [16, с. 240].

Можна прогнозувати, що розвиток цього процесу накладе суттєвий відбиток на національний інформаційний простір. У ньому важливу роль мають відігравати бібліотечні установи, як якісно нові порівняно з існуючими банками – банки інформації. І ринкові відносини в інформаційній

сфері обов'язково будуть пов'язані з розвитком інформаційної, інформаційно-рекламної та маркетингової діяльності бібліотек.

Важливим аспектом розвитку сучасного інформаційного середовища є вдосконалення систем зв'язку, від космічного до кабельного. Технічний прогрес у цій сфері сприяє підвищенню ефективності використання соціальних інформаційних комунікацій аж до широкого включення в побут усіх категорій користувачів щільникового зв'язку та інших технологій, що дедалі більшою мірою пов'язують сучасне суспільство в єдине інформаційне ціле, єдиний загальносуспільний інформаційний організм.

Слід зауважити, що вдосконалення інформаційних обмінів у межах цього організму є діалектичним процесом. З одного боку, вони забезпечують потреби в новій, актуальній інформації, з іншого – сприяють загальній уніфікації. І для збереження національної самобутності, розвитку власного інформаційного виробництва на базі національних традицій, для позиціонування як повноправного партнера в міжнародних відносинах, в інформаційних обмінах важливою суспільно значущою проблемою є організація інформаційної безпеки, збереження й розвиток суверенних інформаційних ресурсів. У забезпеченні вирішення даної проблеми бібліотечна система України, як структурована, значною мірою організована система збереження й використання наявних у розпорядженні вітчизняних користувачів інформаційних ресурсів, має суттєве значення.

Із впровадженням у бібліотечну сферу електронних інформаційних технологій, саме ця сфера діяльності даних установ стає найбільш вразливою до різноманітних форм негативних впливів, що шкідливо діють на вітчизняні інформаційні ресурси, може піддаватися прямим впливам кібертероризму.

Розвиток техніко-технологічної бази інформатизації, розширення доступу до виробництва й використання інформаційних ресурсів необмеженим масам користувачів створює зростаючі можливості не лише для впровадження електронного самоврядування та для волевиявлення законослухняних громадян [17]. Доступ до інформації, до можливості її продукування практично без обмежень надає також можливості для прояву антисоціальних дій, мотивованих злочинними чи просто безвідповідальними намірами. І тому, ще досить слабкі в комп'ютерному оснащенні, у програмних антивірусних та інших продуктах, бібліотечні установи нерідко стають жертвами шкідливих для їх фондів програмних розробок та неякісної інформації.

Слід зазначити, що при цьому розвиток технологій негативного впливу на інформаційну інфраструктуру до сьогодні відбувається швидше, ніж

відповідних засобів протидії. Це пояснюється не лише засекречуванням подібних розробок у найбільш просунутих у комп'ютеризації країнах, використанням їх насамперед в оборонних інтересах. У національному вимірі наявна пасивність значною мірою пояснюється насамперед недостатнім усвідомленням таких небезпек на рівні прийняття загальносуспільних рішень, що, у свою чергу, пояснюється недостатньою комп'ютерною грамотністю, недостатнім усвідомленням ролі комп'ютеризації в сучасному суспільстві. Недостатню активність у протидії негативним впливам на власні інформаційні ресурси виявляють сьогодні також і бібліотечні установи. Зовсім поза увагою це питання лишається в їх інформаційно-аналітичних виданнях.

Водночас спостерігається урізноманітнення засобів кібервотрговлення в мережу електронних інформаційних комунікацій: зростає кількість комп'ютерних вірусів і черв'яків, урізноманітнюються, удосконалюються механізми впливу логічних бомб, троянських коней, нейтралізація яких стає дедалі складнішою. Поряд із цим, спостерігається розвиток різних форм хакерської солідарності аж до організації скоординованих протиправних акцій [18, с. 14–15]. Цей процес розвивається на фоні нескоординованості, неорганізованості бібліотечних структур у боротьбі з негативними впливами на їх ресурси.

При цьому перед вітчизняною бібліотечною системою стоять уже досить тривалий час відомі проблеми, що вимагають уваги й реагування. Серед них :

- відставання в оснащенні сучасними програмними засобами обробки електронних інформаційних ресурсів, а також для нейтралізації наявних кіберзагроз (програм «антивірус» і т. ін.), та недостатнє забезпечення у зв'язку з цим ефективного функціонування бібліотечних установ як сучасних інформаційних центрів;

- повільне входження в міжнародні бібліотечні об'єднання, нерозвинута участь у спільних проектах, що дає змогу на практиці познайомитись із новітніми технологіями, стандартами в інформаційній сфері, міжнародною практикою інформаційного маркетингу та ін. Налагодження рівноправного, відповідно до національних інтересів України співробітництва має сприяти піднесенню технологічного рівня вітчизняної інформаційної діяльності до потреб сучасності, до забезпечення ефективного функціонування національної інформаційної сфери;

- відсутність координації із зарубіжними бібліотечними установами і їх об'єднаннями в боротьбі проти злочинності в інформаційній сфері;

- відсутність ефективної методичної співпраці в середовищі вітчиз-

няних бібліотек стосовно відпрацювання технологій збереження й поповнення вітчизняних інформаційних ресурсів, організації відповідної інформаційної, інформаційно-аналітичної діяльності.

При цьому досвід розвитку інформаційної діяльності сучасних бібліотек показує, що техніко-технологічний, а також пов'язаний з ним економічний фактори впливу не є вичерпними, хоча й дуже важливими, факторами впливу на вітчизняні інформаційні ресурси. Ця обставина викликала стурбованість і була вперше помічена дослідниками США. Вони першими звернули увагу на те, що в рамках розвитку глобального інформаційного простору, налагодження ефективного функціонування мережевих комунікацій зазнають зростаючого впливу суверенні масиви інформації всіх держав, і в тому числі – сучасних держав-лідерів [19, с.191–192].

Мова в даному випадку йде не так про техніко-технологічні аспекти впливу (хоча науково-технологічний прогрес за межами США може забезпечувати і такі виклики), як про впливи на рівні змістовному: проникнення в масиви суверенної інформації чужорідної для них інформації з не завжди очікуваними наслідками для соціального розвитку в майбутньому. Практика активної роботи в інформаційному просторі України підтверджує ці висновки. Паралельно з ними інформаційні працівники спеціальних структур по роботі з електронною інформацією НБУВ на власному практичному досвіді переконуються у важливості відслідковування таких зарубіжних впливів, використанні для цього періодичних електронних видань [20].

Важливим питанням організації безпеки інформаційних ресурсів є також зважений, вивірений підхід до використання тієї її частини (більшої на сьогодні), що зберігається на паперових носіях і сьогодні піддається оцифруванню. Мова йде про значні обсяги високоякісної, створеної та апробованої багатьма поколіннями українського народу інформації. Якраз ця інформація належить у своїй більшості до національного надбання, відображає національну специфіку у ставленні до проблем навколишнього світу, є базою для самоідентифікації і основою розвитку національних традицій у науці, культурі, інших сферах суспільної діяльності. Не потребує зайвої аргументації переконаність у тому, що, активізуючи свою діяльність у міжнародних інформаційних обмінах, наше суспільство не повинно розкривати всі наявні ресурси в інформаційних мережах. Адже навіть за найоптимістичніших сценаріїв національна інформаційна інфраструктура не зможе повністю їх захистити від негативних впливів і несанкціонованого запозичення.

Очевидно, основне навантаження на популяризацію цих ресурсів у глобальному інформаційному просторі має бути покладене на відповідні періодичні електронні видання, за винятком особливих, договірно-презентаційних актів міжнародного співробітництва.

Активізація інформаційної діяльності бібліотек виявляє також значну кількість проблем, пов'язаних з необхідністю правового урегулювання нових аспектів цієї діяльності. Електронні ЗМІ бібліотек мають взяти активну участь як у обговоренні цих проблем, так і в наданні ефективної допомоги законотворцям в оперативній підготовці цих документів. Мова йде і про вивчення відповідного зарубіжного досвіду, і про інформування про змістовну основу інформації наявних фондів, що можуть бути використані в правотворенні.

Очевидно, що періодичні електронні видання можуть бути корисними під час організації в суспільстві масової виховної роботи в середовищі всіх категорій громадян, що активно входять у систему суспільних інформаційних зв'язків, набувають доступу до інформаційних ресурсів і намагаються вносити свій внесок в інформаційне співжиття. Можна прогнозувати, що суспільство в недалекому майбутньому дійде до рішення про необхідність створення певних структур, до функції яких буде входити розкриття можливостей, насамперед, у молодіжній аудиторії для самовдосконалення в інформаційній сфері, роз'яснювати правову основу такої діяльності, у тому числі – неприйнятність такого явища як хакерство.

Таким чином, еволюція сучасної бібліотечної діяльності в контексті розвитку суспільної інформатизації обіцяє вагомі перспективи для розвитку періодичних електронних видань.

Перспективи розвитку бібліотечних електронних періодичних видань пов'язані з двома групами завдань, що відображають зростаючі суспільні запити на електронні інформаційні ресурси, якими комплектуються сучасні бібліотеки, якими збагачується їх ресурс у процесі оцифрування основних фондів, необхідність оперативного інформування про ці ресурси всіх категорій користувачів, а також об'єктивною потребою розвитку сучасних інформаційних відносин між вітчизняною бібліотечною системою і користувачем.

Реалізація цих завдань пов'язана як з розвитком специфіки періодичних електронних видань, стабілізації їх видових характеристик, що дуже важливо для правильного орієнтування читацької аудиторії в контексті підвищення ефективності сучасної бібліотечної діяльності, забезпечення їх функціонального вдосконалення, так

і з розробкою та впровадженням інноваційних організаційно-технологічних заходів розвитку цих інформаційно-аналітичних продуктів.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. № 956 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. – Назва з екрана.

2. *Соснін О. В.* Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України : монографія / О. В. Соснін. – К. : Ін-т держави и права ім. Корещького НАН України, 2003. – 572 с.; *Слободяник М. С.* Библиотека в условиях информатизации общества: концептуальная модель развития / М. С. Слободяник // Библ. дело. – 2001: Российские библиотеки в мировом информационном интеллектуальном пространстве: тез. докл. 6-й междунар. науч. конф. (Москва, апр. 2001 г.). – М., 2001. – Т. 1. – С. 39–40.

3. *Онищенко А. С.* Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского как многопрофильный научно-исследовательский центр / А. С. Онищенко, В. Г. Попроекая // Б-ки нац. акад. наук: пробл. функционирования, тенденции развития. – К., 2003. – Вып. 2. – С. 15–39.

4. *Онищенко О. С.* Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи / О. С. Онищенко // Бібл. вісн. – 2003. – № 5. – С. 3–8.

5. *Вериян Х. Р.* Экономическая теория информационных технологий / Х. Р. Вериян // Социально-экономические проблемы информационного общества. – Сумы, 2005. – С. 214–277.

6. *Бичко І. В.* Досвідно-практичні джерела пізнання. Логіко-дискурсивний та інтуїтивний рівні пізнавального процесу / І. В. Бичко, В. Г. Табачковський [та ін.] // Філософія : курс лекцій. – К., 1993. – С. 455–456.

7. *Сергієнко І. В.* Інформатика та комп'ютерні технології / Сергієнко І. В. – К. : Наук. думка, 2004. – 432 с.; *Юзвішин І. І.* Основы информатологии: учебник для высш. и сред. учеб. заведений, курсов повышения квалификации и самообразования / И. И. Юзвшин. – М. : Информациология : Высш. шк., 2000. – 517 с.

8. *Хорошилов А. В.* Мировые информационные ресурсы / А. В. Хорошилов – К. ; СПб., 2004. – 176 с.

9. Напрями розвитку інформаційного суспільства // Інформаційне суспільство. Шлях України. – К. : Інформ. суспільство України, 2004. – С. 52.

10. Громадська думка про право творення: бюл. оператив. матеріалів на базі аналізу прав. електрон. інформації [Електронний ресурс] // НБУВ. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/nyub/gdpp/index.html>. – Назва з екрана.
11. Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки : ін форм.-аналіт. бюл. [Електронний ресурс] // НБУВ. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua. – Назва з екрана.
12. *Юрженко Л. В.* Соціальна структура суспільства / Л. В. Юрженко. – К. : АПСВ, 2005. – С. 277.
13. *Онищенко О. С.* Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій / О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 222 с.
14. Там само.
15. *Слободяник М. С.* Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / М. С. Слободяник ; НАН України, ЦНБ ім. В. І. Вернадського // Бібл. вісн. – К., 1995. – 268 с.
16. *Давидова І. О.* Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : монографія / І. О. Давидова. – Х. : ХДАК, 2005. – С. 239.
17. Глобальные трансформации и стратегии развития / науч. ред. О. Г. Белорус. – К. : Орияне, 2000. – 422 с.; *Шейдина И. Л.* США: «фабрики мысли» на службе стратегии / И. Л. Шейдина. – М. : Наука, 1973. – 191 с.
18. Интернет-преступность [Электронный ресурс] // Сегодня : газета. – Режим доступу: http://archive.segodnya.ua/pdf/12_27/120207_seg_kie_14.pdf.
19. *Johnson D.* Democratic Values and the Internet // *Internet Ethics / D. Jonson ; ed. by D. Langford [etc.]*. – 2000. – P. 191–192; *Bell D.* The Coming of Post-industrial Society: A Venture in Social Forecastin / Bell D. – New York : Basic Books, 1976.
20. Україна: події, факти, коментарі : інформ.-аналіт. журн. [Електронний ресурс] // НБУВ. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua. – Назва з екрана.